

פרשת ויצא – "שב, אתה סימן לבניך!"¹

מתורתו של הרב אבי גולדברג הי"ד

וְהָיָה יִקְנֹךָ לִי לֹא-לוֹהִים. וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־
שָׁמַתִּי מִצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֶ-לוֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן־
לִי עֹשֶׂר אֲעֲשֶׂרְנּוּ לָךְ.²

כאשר יעקב חוזר לארץ ישראל לאחר גלות ארוכה
(בפרשת השבוע הבאה), הוא מגיע אל עיר שכם. כשהוא
מתיישב בעיר, יעקב ומשפחתו מתמודדים עם אתגרים
רבים וקשיים גדולים. המצב נהיה כל כך חמור עד שהם
נאלצים לעזוב את המקום.

הרבי האחרון מחב"ד, הציע שייתכן שיעקב חווה
השלכות אלו כתוצאה מעיכוב בקיום נדרו. כאשר יעקב
נכנס לארץ ישראל לאחר גלותו הארוכה, היה עליו
לפנות מיד אל בית-אל, המקום שבו ניצב מצבת האבן
שחיכתה למימוש נדרו.

ומעשה אבות סימן לבנים³. למעשה, גם אנחנו נדרנו
נדר. עזבנו את ארץ ישראל, לא מתוך בחירה, אלא מתוך
כפייה.

בגלות, נמלטים מאויבינו, נדרנו נדרים. הקמנו עולה של
תורה איפה שהיינו בזעיר אנפין, בלית ברירה.

ועכשיו שחוזרים לארצנו – צריכים לקיים את הנדרים.
לחזור לארץ בפועל, להתיישב בה ולזכור שכל "נדרי לה'
אשלם" (תהלים קטז, יד), וכדברי המצודת דוד (שם) "הנדרים
שנדרתי בעת צרה אשלם עתה נגד כל עמו לפרסם הנס".

עלינו לפרסם את הנס של קיבוץ גלויות ובוזה מקיימים
את הנדר ודבקים בה⁴.

מציאות חייו, הוא מתרגל למצבו וכבר אין לו כל שאיפה
להשתנות ולהגביה מעבר לשגרת החיים. יהודי מחויב
שתהיה בו שאיפה מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם
יצחק ויעקב... וזו חלק מן העבודה של יהודי שתמיד תהיה לו
השאיפה להגיע למדרגות הגבוהות ביותר שבירו
להשיג". וע"ע ברמח"ל, דרך ה' ח"ד פ"ב.

³ ראה שפת אמת, בראשית, פרשת ויצא, שנה תרמ"ח:
"במדרש וידר יעקב נדר ח"א מסורסת הפרשה וחד
אמר אם יתקיים בי התנאים כו'. ובודאי הכל אמת כי
יעקב אבינו רצה שמצד עצמו יתקיימו בו התנאים
ומוכן היה לזו התפלה גם מקודם שהבטיחו. והגם כי
כבר הבטיח לו הקדוש ברוך הוא. הוא עשה את שלו.
וזה עצמו ענין אין מאוחר בתורה. ונתקבל הנדר כאלו
הי' נודר מקודם. ויובן עוד עפ"י מ"ש חז"ל נדר לאמר
שיהיו נודרין בעת צרה. שהי' נדר ותפלה זו הכנה
לדורות. ולכן הגם שנתקבל תפלתו כענין שנאמר
טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים כו'. מ"מ גמר
תפלתו בפועל כדי שיהי' נשאר לדורות להיות נודרין
בעת צרה הגם כי הוא כבר יצא מן הצרה שכבר
הבטיחו הקדוש ברוך הוא מ"מ נדר לאמר כו'".

⁴ ראה שפת אמת, בראשית, פרשת ויצא, שנה תרנ"ז:
"וידר יעקב נדר. במדרש מסורסת היא אותה הפרשה כו'
דאינתא אין מוקדם ומאוחר בתורה. והטעם כי היא תורת
אמת. ופי' אמת שבכל אות מהתורה נכלל הכל וכולל מה
שהי' ומה שיהי' שהוא שמותיו של הקדוש ברוך הוא. וכמו
כן יעקב הי' תורה כמ"ש תתן אמת ליעקב ולכן זה הנדר

הרמב"ן בכמה מקומות בפירושו לספר בראשית כותב
שיש 'כלל' של 'מעשה אבות סימן לבנים'¹ ולאור העיקרון
הזה הוא מפרש את מעשי האבות בתורה (רמב"ן, בראשית
יב, ו) וכותב: "כל מה שאירע לאבות - סימן לבנים".
ובמקום אחר: "לא נפל מכל מאורע האב שלא יהיה
בבנים..." (שם, פס' י).

על פי הרמב"ן מעשי האבות מלמדים אותנו בשלושה
רבדים שונים:

א. האבות מלמדים אותנו איך להתנהג, מתוקף
היותם אבותינו הקדושים, מקימי האומה².

ב. ה' קובע את עתיד הבנים על פי מה שקרה
לאבות.

ג. מעשיהם של האבות יוצרים את עתידם של
בניהם ("אבות אָבְלוּ בְסֵר וְשָׁנִי בְנִים תִּקְהִינָה" - ירמיהו
לא, כח; יחזקאל יח, ב).

אפשר לראות הרבה דוגמאות לזה בפרשה. נתמקד בשני
אירועים שקשורים גם לימינו.

יעקב יוצא מארץ ישראל. הוא לא בחר לעשות זאת, אלא
נאלץ לברוח. נמלט מאחיו, הוא מגיע "אל המקום" -
המקום המסוים בו ה' מתגלה אליו. יעקב אז נודר נדר
(בראשית כח, כ-כב):

"וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נֶדֶר לְאֹמֶר אִם־יִהְיֶה אֶ-לוֹהִים עִמָּדִי
וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַתְּ לִי לֶחֶם
לֶאֱכֹל וּבִגְד לְלַבֵּשׁ. וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי

¹ מי שטבע את המושג באופן הזה הוא המהרש"א (בחידושו
למס' ע"ז דף ח, א).

² "ספר בראשית נקרא ספר הישר, שהוא ספרן של ישרים
אברהם, יצחק ויעקב" (בבלי, מס' ע"ז, דף כה, א). עוד כתוב בתנא
דבי אליהו (פרק כה): "כל אחד ואחד מישראל חייב לומר: מתי
יגיעו מעשי למעשי אבותיי, אברהם, יצחק ויעקב". אנחנו
קוראים בספר בראשית על האבות מתוך מטרה ללמוד מהם
וממעשיהם ומסביר האדמו"ר מסלונים, בעל ה^{נתיבות שלום}:
"... ע"פ המובא ביסוד העבודה (ח"ד פ"א) מהאר"י הקדוש
שמים בריאת אדם והלאה יש לכל אחד תפקיד ויעוד מיוחד
לתקן בעולם הזה, שליחות מיוחדת שהטילו עליו מלמעלה,
ואין אדם יכול למלא את שליחותו של חברו ולתקן את מה
שחברו צריך לתקן. ולאור זה לכל אדם שהוא גם הקטן ביותר,
יש שליחות מיוחדת שאף אחד אינו יכול למלאה. ואשרי
מי שבהיותו בעולם הזה יודע מה היא שליחותו על אדמות
וממלאה כראוי... וזהו פירוש שכל אחד ואחד מישראל חייב
לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותיי אברהם יצחק ויעקב,
שאמנם לאבות הקדושים הייתה שליחות נשגבה במדרגות
עליונות, שמהם התחיל עולם התיקון וכל הבריאה תלויה
בהם, אך גם לאדם הפשוט יש שליחות ועליו למלא את
שליחותו, וחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותיי -
כמו שהם מילאו את שליחותם הגדולה והקדושה כן גם הוא
ימלא את שליחותו שלו מה שהוא צריך לתקן... הגרוע ביותר
הוא כאשר אצל יהודי... שכ"כ התרגל לסדר החיים שלו עד
שהוא משלים עם זה, זה הדבר הגרוע ביותר, שבעוד שעל
עבירות יש לאדם הרחוקי חרטה ותשובה, הרי כאשר משלים
עם מצבו על זאת לעולם אינו עושה תשובה לשוב על כל

זה היבט אחד של 'מעשי אבות סימן לבנים' שיש בפרשה. בחינה נוספת יש במפגש בין יעקב לרחל ובנכונות של יעקב לעבוד עבור רחל.

בדרך כלל, כשאדם מצפה בהתרגשות לאירוע מסוים, כל דקה נראית בעיניו כנצח, לעומת העובדה ש'הזמן עובר מהר (רק) כשנהנים'.

אם כן כיצד נבין את הפסוק "וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל, שִׁבְעַ שָׁנִים; וַיְהִי בְעֵינָיו כִּיָּמִים אֶחָדִים, בְּאַהֲבָתוֹ אֶתָּה" (בראשית כט, כ)?

לכאורה היינו מצפים שיהיו בעיניו לא כימים אחדים אלא כימים רבים, או כשבועים שנה?⁵

על השאלה הזאת, עונה רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב בעל ה'בני יששכר' בספרו **אגרא דכלה**, ואומר, שאהבת יעקב לרחל לא היתה אהבה אנושית רגילה שיש בה גם מימד של תאוה, אלא בגלל הערך העצום של הקמת ביתם, שיעקב וגם רחל, יודעים שהוא גם בניין האומה הישראלית.

כשאדם עוסק בדבר גדול, ההכנות לקראתו חשובות ויקרות בעיניו, וככל שהדבר שעתיד להופיע גדול יותר, כך ההכנות לקראתו ארוכות יותר, כפי שתקופת ההריון ותקופת הינקות אצל האדם ארוכות יותר ביחס לבעלי חיים אחרים, משום שהפוטנציאל שעתיד להופיע אצל האדם ואצל בעלי חיים שונה לגמרי.

שהי' מיוחד ליעקב אע"ה בעצם אין נ"מ אי נדר בפועל אחר ההבטחה. אי מקודם. כי הוא בחי' עצמותו של יעקב לכן כתיב וידר יעקב נדר הגם שהכתוב מדבר בו כתב וידר יעקב כי זה הנדר הוא עצמו של יעקב. כדאיתא שהוא פתח בנדר וכל הנדר תולה בו ע"ש במדרש דאיתא הנודר כנודר בחי המלך. ופי' נדר מלשון דירה כשהנדר באמת בכל הנפש יש לו דביקות בה' אלקים אמת. וזה הוציא יעקב מכח אל הפועל. כמ"ש וידר כו' לאמר. וכתיב אשר נדרת לי שם נדר. שלא ה' בכח אנושי להוציא אל הפועל בחי' נדר רק יעקב. ואיתא במדרש כל מקום שנאמר לי קיים לעולם ולעולמי עולמים. משום שבוזה הנדר נתדבק בבחי' אמת והתורה כנ"ל".

⁵ ממצאי מחקרים מעידים על כך שתפיסת הזמן שלנו משתנה ומושפעת מגורמים אובייקטיביים וסובייקטיביים מגוונים כגון:

טמפרטורה: כשטמפרטורת הגוף שלנו עולה, אנו מעריכים שהזמן עובר מהר יותר ממה שקורה במציאות.

למידה והתנסויות חדשות: חוויות חדשות ומטלות למידה המחייבות פעילות מוחית אינטנסיבית ותשומת לב לפרטים, גורמות לזמן להיתפס כממושך יותר. למשל, מצבים של סכנת חיים המפעילים את כל החושים, כמו צניחה חופשית, נחוות כממושכים ממה שהיו בפועל.

שעמום ובטלה: שעת בטלה נחוות כאיטית בהשוואה לשעת פעילות ותעסוקה. התקנת מראות במעליות הנה התערבות שנועדה לקצר את "חווית הזמן המתמשך" בעת העלייה בהן.

נטייה תרבותית: מחקר מעניין העלה כי אנשים ברחבי הגלובוס מתייחסים ליחידות זמן שונות. אמריקאים,

ה'בני יששכר' ממשיך את הדבר:

"כמו שאדם מכין את עצמו לכבוד המלך, הנה כל מה שמחובב בעיניו יותר כבוד המלך, יאריך הזמן של הכנתו, וכל מה שמתאריך הזמן, עדיין סובר שזמן קצר הוא להכנה כראוי, הנה איש כזה הגם שלא בא אליו עדיין המלך, הנה כל הימים שהוא מכין את עצמו, הנה כבר נקרא עובד המלך, כיון שבכל רגע מצייר בעיניו מהותו ואיך מהראוי לכבדו".⁶

משום שיעקב אבינו מבין את גודל המשמעות של הקמת ביתו והקמת האומה, לא רק שאינו מזלזל בהכנות לכך, אלא מבין את מעלתם ואף שמח בהם ולכן 'ויהיו בעיניו כימים אחדים'.

היכולת להתאזר בסבלנות ובשמחה כלפי תהליכים גדולים היא אחת המתנות שיעקב אבינו מוריש לבניו כמעשה אבות המסמן לבנים את הדרך.

גם בתקופתנו, ככל שהמערכה מורכבת יותר, ההכנות לקראתה מתארכות, ו'נוהל הקרב' אורך יותר זמן, והפרטים מקבלים את ערכם לפי גודל המטרה.

אנו במערכה גדולה, צבאית-ביטחונית ובעיקר לאומית-רוחנית, כפי רוממות מטרתנו כך ערכם של הפרטים המופיעים אותה.

יחד, מתוך הבנת החשיבות והמשמעות, ומתוך אמונה אמיתית בדרך - באהבה ננצח!

למשל, נוטים לחשוב ולדבר על מרווחי זמן של חמש דקות, בעוד שישיראלים מתייחסים למרווחים של 15 דקות. **נטייה אישיותית:** אנשים נוטים לפעול לפי קצב שונה. חוקרים מצאו, למשל, כי אנשים שהם אימפולסיביים ונוטים לחיות בהווה, תופסים את הזמן כזו מהר יותר, מאשר אנשים שמשקיעים יותר זמן במחשבה על העתיד או העבר.

שימוש בסמים והיפנוזה: חומרים פסיכואקטיביים מאטים, על פי רוב, את תפיסת הזמן.

שליטה רגשית: כשאנו מנסים לכבוש את הרגשות שלנו (להגביר או להדחיק תגובות) הזמן נחוה כמושך. רגשות שליליים במיוחד מאריכים את תפיסת הזמן שלנו.

לאור זאת יש שהציעו ביחס ליעקב אבינו ולחווית הזמן שהתקצר, בהתבסס על המחקר, השערות שונות (כך כתבה נעמי יפה) עיני בגליון 'שבתון' כ"ג מנחם אב ה'תש"פ): א. לא ההנאה ("הזמן רץ כשנהנים") אלא עובדת היותו עסוק וממוקד בעבודתו בהווה, גרמו לו לחוות את הזמן כחולף במהירות. ב. ייתכן והצהרתו הגלויה על אהבתו לרחל - "בְּאַהֲבָתוֹ אֶתָּה", הסירה מחסומים רגשיים, וכך תרמה לחווית קיצור הזמן.

⁶ וממשיך ה'אגרא דכלה' (שם, בראשית, פרשת ויצא):

"הבן הדבר, הנה כן הוא הדבר ביעקב אבינו, כיון שבאת לידו לקיים מצוה רבה, גדלה בעיניו יקרה וכבודה, וכל עבודתו בו' שנים הוא להכנת המצוה, אם כן נקרא עובד ברחל ממש, על כן היו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה, והיה סובר שעדיין לא יצא ידי חובת ההכנה דרבה".